

Konformitet og sosial påvirkning i etterforskningsgrupper

En teoretisk oppgave

BACHELOROPPGAVE (BOPPG30)

Politihøgskolen

2019

Kand.nr : 842

Antall ord: 6598

Innhold

1.0 Innledning.....	3
1.1 Tema og problemstilling	3
1.2 Avgrensning og begrepsavklaring.....	4
Sosialpsykologi	4
Konformitet	4
Objektivitetsprinsippet og effektivitetsprinsippet	5
1.3 Metode.....	5
Valg av metode.....	5
Forforståelse	6
Litteratursøk og kildekritikk.....	7
2.0 Hoveddel	8
2.1 Gruppen.....	8
Primære og sekundære grupper	8
«Groupthink» - gruppetenkning	8
Gruppens forventinger.....	9
Gruppens størrelse.....	10
2.2 Enkeltindividet	11
Følelser	11
Vilje til å ta risiko.....	11
Gruppens normer.....	12
Forenklingsstrategier	14
2.3 Gruppelederen	14
Lederrollen	14
Status	15
Eksperten.....	15
Pygmalion-effekten og Golem-effekten	16
Lederstil.....	16
Selvoppfyllende profetier	17
3.0 Avslutning	18
4.0 Litteraturliste	21
4.1 Selvvalgt pensum	23

1.0 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Denne oppgaven tar for seg temaet konformitet og sosial påvirkning blant etterforskere i etterforskningsgrupper.

Riksadvokaten sier at «Høy kvalitet, høy oppklaring, kort saksbehandlingstid, adekvat reaksjon» (Riksadvokaten, 2018, s. 3) er de 4 overordnede og generelle målene i etterforskningen. Innenfor dette ligger kravet om objektivitet, uavhengighet og upartiskhet (Riksadvokaten, 2018, s. 3-4). Objektiviteten er en vesentlig del av sannhetsidealet, og er et viktig moment for å opprettholde prinsippet om betryggende og rettferdig rettsgang. Objektivitet anses derfor ofte som ett grunnprinsipp i straffeprosessen (Kjeldby, 2015, s. 89).

Selv om etterforskningsmetoder stadig er i utvikling for å kunne nå mål og leve opp til prinsippene Riksadvokaten nevner, er selve formålet med etterforskningen konstant. Vi kan si at formålet er todelt. Det overordnede formålet handler om å opprettholde trygghet og følelse av rettferdighet i befolkningen. Det andre formålet handler om å etterforske om det har skjedd et straffbart forhold eller ikke. I en etterforskning må politiet derfor tolke, oppdage og dokumentere (Bjerknes & Fahsing, 2018, s. 55).

Evalueringer av saker der det er begått alvorlige feil i etterforskningen, viser at det ofte er mangelen på objektivitet som er hovedårsaken (Riksadvokaten, 2018, s. 21). Vi ser derfor at mangel på objektivitet kan føre til alvorlige justisfeil. Justisfeil vil si «ethvert avvik fra straffesakens optimale utfall» (Forst, referert i Bjerknes & Fahsing, 2018, s. 64). Fritz Moen-saken er et klassisk eksempel på nettopp dette, der en uskyldig mann ble dømt og sonet for to drap. Selv om objektivitet bare er ett moment som kan føre til justisfeil, er dette ansett som ett av de viktigste grunnprinsippene for å en trygg rettsgang, og kan potensielt true politiets legitimitet og sosial aksept i befolkningen.

Justisfeil kan begås på alle nivå i en etterforskning, både på individuelt, gruppe- og systemnivå. Å øke egen kunnskap og kapasitet er viktig for å lære å kjenne til egne begrensninger og feilkilder, som igjen kan hindre urett mot andre (Bjerknes & Fahsing, 2018, s. 64-65). Derfor er det viktig å ha kunnskap om gruppedynamikk, konformitet i grupper og hvordan den enkelte etterforsker påvirkes av andre. Slik kunnskap vil øke muligheten for å etterleve formålet med etterforskningen, og ivareta prinsippene om objektivitet, rettferdighet og effektivitet i etterforskningen. Dette vil kunne minske sjansen for justisfeil. Bjerknes &

Fahsing (2018) mener alle etterforskere bør ha ett kritisk blikk, og bør skaffe seg kunnskap om hvordan våre beslutninger og bedømmelse blant annet påvirkes av kognitive skjevheter og begrenset kognitiv arbeidskapasitet (s. 92). Problemstillingen i denne oppgaven er derfor;

Hvordan påvirkes etterforskere av hverandre og etterforskningsgruppen?

1.2 Avgrensning og begrepsavklaring

Det finnes mange fagdisipliner og teorier som tar for seg hvordan mennesker påvirkes av hverandre. I denne oppgaven skal jeg fokusere på de psykologiske påvirkningsfaktorene vi har på hverandre, men momenter fra sosiologi vil også tas med for å få en bedre helhetlig forståelse. Sosialpsykologi handler om hvordan vi som enkeltmennesker lar oss forandre via påvirkning fra andre.

Gjennom attribusjonsforklaringer forsøker vi å finne årsaken til andres eller egen atferd i ulike situasjoner. Vi skille ofte mellom det som kalles for indre og ytre årsaksforklaring, der indre årsaksforklaring handler om å finne årsaken til atferd ved personlige faktorer, mens ytre årsaksforklaring forklarer atferden utfra situasjonelle faktorer. For å kunne forstå en person sin handling korrekt, er det viktig å både se på de ytre og de indre årsaksforklaringene. Det er som regel alltid er en kombinasjon av disse som vil gi best forklaring (Larsen & Phelps, 2017, 64-65). Jeg vil derfor drøfte gruppedynamikk, samt den enkelte etterforsker og etterforskningsleder opp mot konformitet og sosial påvirkning. Dette for å skape en bedre forståelse av hvordan vi som enkeltpersoner påvirkes av hverandre, men også i og av grupper.

Sosialpsykologi

Sosialpsykologi handler om å forstå hvorfor og hvordan menneskers tanker, følelser og handlinger påvirkes av andres faktiske, innbilte eller implisitte nærvær. Sosialpsykologi kan derfor bidra med å forstå hvorfor og hvordan etterforskere blir konforme til hverandre, samt hvorfor vi lar oss påvirke. Det unike med sosialpsykologien er at den prøver å forstå det enkelte individ i samhandling med/påvirkning av andre mennesker, og har derfor ikke et utelukkende individfokus. Sosialpsykologien forsøker å forstå og analysere følelser, tanker og handlinger (Raaheim, 2019, s. 17-19).

Konformitet

Internalisering handler om måten vi påvirkes av andre mennesker, og på den måten tar til oss både normer, ideer og andres personlige innstillinger som ikke nødvendigvis var en del av vår

egen personlige ryggsekk i utgangspunktet. Sosialisering gjennom internalisering er nødvendig for at vi skal føle at vi er en del av fellesskapets normer, verdier og koder. Dette er en del av det å være konform (Bø & Schiefloe, 2007, s. 99). Konformitet handler om å ha like meninger og atferd som noen, noe som også innebærer endring av egen atferd for å passe inn (Raaheim, 2019, s. 143).

Objektivitetsprinsippet og effektivitetsprinsippet

Jeg vil i denne oppgaven se konformitet og sosial påvirkning opp mot Riksadvokatens mål om «Høy kvalitet», herunder objektivitet og effektivitetskravet, og målet om «Kort saksbehandlingstid», herunder effektivitet (Riksadvokaten, 2018, s. 3-4).

Kravet til objektivitet er ikke bare nevnt i Riksadvokatens rundskriv. Det er også nedfelt i loven, herunder i strpl §226 tredje ledd, strpl §55 fjerde ledd, og EMK art. 6. At etterforskningen skal være objektiv vil si at følelser, empatier og usaklig påvirkning ikke styrer saksbehandlingen (Riksadvokaten, 2018, s. 21). Objektiviteten skal være med i alle deler av etterforskningen. Dette er vesentlig for at rettsikkerheten skal kunne ivaretas (Hamremoen, 2015, s. 200), men også for å kunne finne sannheten, og leve opp til sannhetsidealet slik at rett person dømmes på bakgrunn av rett faktum (Kjeldby, 2015, 84-87).

Kort saksbehandlingstid og effektivitet i etterforskningen gir ofte høy oppklaring og bør derfor etterstrebes. Ferske spor, samt ressurseffektivitet i form av at involverte etterforskere ikke unødig behøver å gjentatte ganger sette seg inn i saken, er bra for oppklaringen. Samtidig skal ikke effektiviteten gå på bekostning av kvaliteten i etterforskningen (Riksadvokaten, 2018, s. 20-21). Objektivitetsprinsippet er en del av denne kvaliteten, og kan bidra til å hindre justisfeil.

1.3 Metode

Valg av metode

Metode er verktøyet vi bruker når vi skal undersøke en problemstilling. Den skal hjelpe oss å samle inn relevant data og informasjon (Dalland, 2017, s. 52). «Begrunnelsen for å velge én bestemt metode er at vi mener at akkurat den metoden egner seg best til å belyse det spørsmålet eller problemstillingen vi har stilt på en best mulig måte» (Dalland, 2017, s. 51).

For å besvare problemstillingen min på best mulig måte har jeg derfor valgt å skrive en teoretisk oppgave. En teoretisk oppgave er en kvalitativ samfunnsvitenskapelig metode, der

kunnskapsinnhenting handler om «tolkning» fremfor «telling» (Dalland, 2017, s. 53-54). Kvalitativ metode handler om å forstå sosiale fenomener «mest mulig detaljrik, nyansert og forståelsesskapende» (Nyeng, 2012, s. 71-73)

Ved å benytte den hermeneutiske metoden, som handler om «forståelsestolkning» (Dalland, 2017, s. 45), har jeg i denne oppgaven søkt kunnskap via foreliggende forskning og eksisterende litteratur. Etterforskeres påvirkning av hverandre og gruppen, er det sosiale fenomenet jeg skal belyse i denne oppgaven. Ved å skrive om konformitet og sosial påvirkning i forhold til etterforskningsgrupper i politiet, ønsker jeg å skape en bredere forståelse av fordeler og ulemper med å jobbe så tett i grupper. Håpet er at økt kunnskap om dette hos politiet kan bidra til færre justisfeil og justismord, samt gi bedre oppklaring i alvorlige etterforsknings saker.

Det er forsket mye på sosialpsykologi og menneskers påvirkning av hverandre og grupper. Selv om temaet drøftes lite direkte opp mot etterforskningsgrupper, vil den generelle forskningen på feltet likevel kunne brukes opp mot etterforskningsgruppene. Den store mengden eksisterende litteratur om temaet, samt denne oppgavens begrensning i omfang, gjør en teoretisk oppgave mest praktisk og gjennomførbar.

Forforståelse

Å være objektiv og verdinøytral i ett forskningsarbeid, for min del i en bacheloroppgave, vil være umulig da vi alltid har med oss en forforståelse eller fordommer inn i en undersøkelse. Man må derfor være seg bevisst egne verdier, slik at man i så liten grad som mulig lar de subjektive, personlige erfaringene dominere i forskningen. Ved å gjøre rede for forforståelsen, altså tanken vi har om noe, viser vi at vi er bevisst tankene om temaet som skal forskes på (Dalland, 2017, s. 58-59).

Min interesse for justisfeil og justismord startet da jeg studerte kriminologi. Jeg har lest, hørt podcaster og sett serier om dette temaet. Blant annet kan Fritz Moen saken og Birgitte Tengs saken nevnes som to saker som har vekket min interesse. I disse sakene har bekreftelsesfellen ofte blitt nevnt som hovedfeilen i etterforskningen, og fått mye fokus. Dette har fått meg til å tenke videre på hvilke andre ting som kan påvirke en etterforskning. Sosialpsykologi og menneskers påvirkning av hverandre har vekket min interesse.

Jeg tar derfor med meg en forforståelse om justisfeil, bekreftelsesfeller og fare for store feil i etterforskningsgrupper inn i oppgaveskrivingen. Som Dallan (2017) sier, bør vi forsøke å lete

etter det som kan avkrefte vår forforståelse (s. 58). For å ikke la min negative erfaring og forkunnskap om justisfeil prege oppgaveskrivingen min for mye, har jeg i første omgang, gjennom litteratursøket, forsøkt å finne de positive sidene, teoriene og forklaringene på hvordan mennesker påvirkes av hverandre og grupper. Deretter har jeg søkt etter negative sider og sett disse opp mot hverandre.

I mitt praksisår som politistudent erfarte jeg selv gruppedynamikk, samarbeid og påvirkning av hverandre i etterforskningsgrupper. Min erfaring er både positiv og negativ, noe som kan være en fordel i denne oppgaven.

Litteratursøk og kildekritikk

Jeg startet arbeidet med å innhente litteratur via søkemotorene Oria og Google Scholar. Søkeordene jeg brukte var «Sosialpsykologi», «Konformitet», «Objektivitet», «Gruppetenkning» og «Justisfeil». Dette resulterte i en mengde bøker og artikler relevante til mitt tema. Kildene jeg har brukt er i all hovedsak fagfelleverdert litteratur, men med innslag av annen litteratur for å skape et mer helhetlig grunnlag. Hovedkilden i min oppgave har vært Arild Raaheim sin 2. utgave av boken *Sosialpsykologi*.

Ved å søke på google fant jeg også frem til Riksadvokatens rundskriv nr 3/2018, *Kvalitetskrav til straffesaksbehandlingen i politiet og ved statsadvokatembetene mv. (kvalitetsrundskrivet)*.

Denne har vært viktig for å få en forståelse av hva som er viktige momenter i en etterforskning, og dermed også forstå viktigheten av å være bevisst konformitet og sosial påvirkning.

Jeg har benyttet meg av den hermeneutiske spiralen når jeg har tolket og jobbet med litteraturen jeg har funnet. Hermeneutikk handler om fortolkningslære som vil si å finne meningen eller å forklare noe. Den hermeneutiske spiral handler derfor om at jeg gjennom tolkning får en forståelse, som jeg igjen tolker, og ut fra dette, skaper meg en ny forståelse. Hermeneutisk metode handler om å forstå mennesker (Dalland, 2017, s. 45-46), noe som er kjernen i min oppgave. Selv om oppgaven tar for seg fagdisiplinen psykologi og derfor ikke har like mye rom for egentolkning som blant annet sosiologi, vil sosialpsykologi også stadig utvikles ved fenomener og tekster som igjen påvirker ny tolkning og forståelse.

2.0 Hoveddel

2.1 Gruppen

I sosialpsykologisk forstand er ikke en tilfeldig ansamling mennesker å anse som en «gruppe». En sosial gruppe vil si en gruppe individer som jobber for ett felles mål, og er regulert av felles normer og regler. En ansamling mennesker på ett venterom vil derfor ikke anses som en gruppe, da de ikke har noe til felles annet enn at de venter på tur (Raaheim, 2019, s. 31).

Primære og sekundære grupper

Etterforskningsgrupper kan fungere både som primær- og sekundærgrupper. Jeg velger å definere etterforskningsgrupper som sekundære grupper. En primær gruppe vil si grupper med få medlemmer der nære personlige forhold er det primære elementære i gruppen, mens i de sekundære gruppene kjenner ofte ikke alle medlemmene hverandre. En etterforskningsgruppe vil gjerne bestå av få, faste medlemmer som jobber sammen daglig. Det vil derfor være en form for personlig og nært forhold blant medlemmene, dog ikke nært nok til å kunne defineres som en primær gruppe. Samtidig vil de sekundære gruppene preges av formelle forpliktelser til hverandre og samfunnet gjennom formelle regler. Dette gjelder for etterforskningsgrupper da de følger lover og instruksjoner i det daglige arbeidet. Det personlige mellom deltakerene blir ikke like personlig som i primære grupper.

Faren i sekundære grupper er at rollene blir så fastsatte og reglene så tydelige at dersom man ikke følger disse risikerer man å bli ekskludert (Raaheim, 2019, s. 38). Dette er noe som kan føre til at reglene følges på bekostning av andre hensyn i etterforskningen, blant annet objektivitet og effektivitet.

«Groupthink» - gruppetenkning

I grupper med sterkt samhold og en sterk leder er det fare for at det Janis, referert i Raaheim (2019) kaller for «groupthink» oppstår. Groupthink, eller gruppetenkning, handler i utgangspunktet om at alle medlemmene i gruppen blir konforme til hverandre, og kanskje spesielt til lederen. Gruppetenkning kan gi negative konsekvenser ved at det blant annet går utover enkeltmedlemmer sin selvstendighet og dermed også objektivitet (s. 110-116).

Gruppetenkning vil kunne utvikle seg i situasjoner der;

- (1) en krise oppstår, (2) gruppen har samarbeidet over en viss periode, (3) gruppen isolerer seg fra utenverdenen (og stenger dermed ute nødvendig korreks fra andre,

kompetente instanser), og (4) lederen får med seg de øvrige medlemmene på å arbeide aktiv for en bestemt løsning av krisen/problemet. (Janis, referert i Raaheim, 2019, s. 111).

Ser vi dette opp mot en etterforskningsgruppe kan alle 4 punktene passe. (1), kriminalsaker er ofte en krise, hvertfall for de som er utsatt for kriminaliteten. Dette preger alvoret i saken også hos etterforskerne som er satt til å løse dem. (2), deltakerne i etterforskningsgruppen har ofte arbeidet sammen over en viss periode, og selv om enkelte deltakere byttes ut iblant er den ofte forholdsvis konstant. (3), etterforskningsgrupper jobber i lukkede saker, der deler eller hele saken utestenges fra offentligheten. (4), etterforskningsgruppen har en etterforskningsleder, og målet er å løse kriminalitetsaker. Etterforskningsgrupper er derfor, utfra Janis sin vurdering av grupper, utsatt for å utvikle gruppetenkning.

Janis, referert i Raaheim (2019) presenterer også syv resultater av gruppetenkning:

1. Mangelfull utredning av alternativer
2. Mangelfull utredning av mål
3. Mangelfull utredning av risiko forbundet med de handlingsstrategier som velges
4. Intet forsøk på å gjennomgå et forkastet alternativ på nytt
5. Lite aktiv søking etter informasjon
6. Slagside mot å vurdere tilgjengelig informasjon ut fra allerede etablerte oppfatninger
7. Mangel på beredskapsplaner (s. 111-112)

Ser vi disse resultatene av gruppetenkning opp mot etterforskningsgrupper er det lett å se at faren for mangler i etterforskningen fort kan oppstå.

Gruppens forventinger

På den andre siden er deltakelse i grupper helt vesentlig for at vi skal kunne finne trygghet og tilhørighet, noe som er viktig for mennesker (Raaheim, 2019, s. 116). Andre mennesker er viktige gjennom deres forventninger og meninger i sosiale grupper (Phelps, Moss & Larsen, 2017, s. 71-73). Det er derfor ikke sånn at etterforskningsgrupper nødvendigvis er noe negativt, som vil føre til negative resultater ved gruppetenkning. Tvert imot kan det fungere positivt for hvert enkelt medlem sin selvfølelse, noe som både kan øke produktivitet og effektivitet. Andres nærvær kan for enkelte føre til økte prestasjoner, blant annet gjennom konkurranseinstinkt (Karau & Williams, referert i Phelps et al, 2017, s. 86).

På den andre siden kan gruppedeltagelse føre til noe negativt for enkelte medlemmer, ved overstimulering, som igjen kan gi underprestasjoner. Ved press og ønsket om å vinne, reduseres mental og motorisk kontroll. Vi ser også at det kan variere fra situasjon til situasjon om hvorvidt det enkelte medlemmet presterer bedre eller dårligere i andres nærvær. Den sosiologiske betegnelsen på dette kalles for sosial fasilitering og handler om at «tendensen til at nærvær av andre øker vår prestasjon når vi skal utføre enkle eller innlærte oppgaver, men reduseres når vi utfører komplekse eller ukjente oppgaver» (Karau & Williams referert i Phelps et al, 2017, s. 86).

Innenfor sosial- og utviklingspsykologien ses den sosiale kontakten vi har med andre mennesker på som noe som påvirker vår selvoppfatning (Phelps et al, 2017, s. 71-73). Å ha en god selvoppfatning som skaper en god selvfølelse er vesentlig for god livskvalitet. God selvfølelse og god livskvalitet vil på langt sikt kunne føre til mennesker med glede som ønsker å gi av seg selv til gruppen.

Etterforskningsgruppen og enkeltindividenes behov for hverandre kan sammenlignes med fotball. Raaheim (2019) skriver at selv verdens beste fotballspiller aldri vil kunne bli verdensmester uten laget sitt. Et lag der man spiller hverandre gode vil vinne over ett lag der enkeltspillerne kun fokuserer på seg selv fremfor laget (s. 119). På samme måte vil den enkelte etterforsker aldri vinne etterforskningen på egenhånd uten at de øvrige gruppe medlemmene bidrar med å spille hverandre gode for å kunne gjennomføre etterforskningen best mulig. Spørsmålet er bare hvordan man bruker hverandre, og at man faktisk klarer å spille hverandre gode fremfor blant annet å rammes av gruppetenkningsbegrepet til Janis.

Gruppens størrelse

Å måle organisasjoner på effektivitet er vanlig når man skal studere organisasjoner. Ofte er grupper mer effektive enn enkelt individer, og større grad av organisering øker også effektiviteten til gruppen. Det handler ofte om at store og godt organiserte institusjoner ofte er flinkere på å fordele ressurser (Granér & Kronkvist, 2015, s. 53-55).

Størrelsen på gruppen kan ha en betydning på effektiviteten. Ringelmann-effekten, et resultatet av Maximilien Ringelmann sine studier, viser at gruppestørrelse har påvirkning på den enkelte sin utførelse av gruppeoppgaver. Større grupper gir generelt mindre motivasjon og anstrengelse hos enkeltmedlemmer til å gjennomføre oppgaver. Motivasjonen senkes fordi

gruppen er større. Samtidig blir man lettere forstyrret i større grupper, noe som også påvirker evnen til å gjennomføre oppgaver (Phelps et al, 2017, s. 85-86).

Begrepet sosial lathet handler om at vi anstrenger oss mindre når vi innad i gruppen jobber med samme oppgave, sammenlignet med når vi jobber med en oppgave alene. Vi slapper av og later oss mer når vi vet at det er andre som kan ta litt av vår jobb i gruppen. Men så fort vi vet at det er noen som vurderer oss og prestasjonen ikke lengre er anonym, vil den sosiale latskapen reduseres (Phelps et al, 2017, s. 85-86). I etterforskningsgrupper kan dette gå begge veier, da man ofte jobber sammen i team med store saker, men samtidig ofte har ansvar for deler av etterforskningen på egenhånd. Det viktigste er å være seg bevisst faren for latskap når man samarbeider med andre.

2.2 Enkeltindividet

Følelser

Effektiviteten til en gruppe vil avhenge både av samhandling og av de personlige/følelsesmessige forholdene mellom medlemmene. Er samhandlingen god, ved at medlemmene er flinke til å gi hverandre ris og ros, planlegge og delegere oppgaver, samt gode følelser mellom medlemmene, vil effektiviteten øke (Raaheim, 2019, s. 35). Ser vi dette opp mot etterforskningsgrupper vil det derfor være vesentlig for effektiviteten i en etterforskning at medlemmene i gruppen har ett godt samhandlingsmønster. Riktig grad av personlig og følelsesmessige forhold mellom medlemmene øker også effektiviteten.

På den andre siden har vi noe som kalles for affektheuristikk. Affektheuristikk vil si at følelsene våre påvirker valgene vi tar og meningene vi danner oss. På den måten kan følelsene våre fungere negativt ved at vi uten å være klar over det, unngår noe, eller nedprioriterer ting vi liker mindre. Å la følelsene styre, noe som ofte går på bekostning av de rasjonelle tankene våre, kan være negativt (Larsen & Phelps, 2017, s. 59). Det er derfor viktig å vite at selv om gode følelser og personlige forhold mellom kollegaer kan føre til effektivitet, er det også en fare for at dette kan føre til feilprioriteringer i valgene som etterforskningsgruppen eller du som enkeltmedlem i gruppen tar.

Vilje til å ta risiko

Raaheim (2019) snakker om hvordan en sosial gruppe skaper vilje til å akseptere en viss variasjonen i en bestemt atferd. Han mener at hvor langt medlemmer i den sosiale gruppen er

villige til å gå utenfor standarden, altså avvike fra normer, avhenger av gruppens aksept av avvik. Gruppens toleranse for hvor alvorlige/avvikende handlinger som aksepteres, avhenger av hva gruppens konsekvens av disse avvikende handlingene vil være (Raaheim, 2019, s. 45-46).

Som nevnt, introduserer Janis i Raaheim (2019) begrepet «groupthink». Innenfor dette ligger det 3 kategorier som alle har ulike «symptomer». Første symptom til kategori 1 er «En illusorisk opplevelse av usårbarhet som skaper en ekstrem optimisme og villighet til å utsette seg (gruppen) for ekstrem risiko» (Raaheim, 2019, s. 110-111). Også dette symptomet kan vi se opp mot gruppens villighet til å la avvik passere til fordel for gruppen. Symptomet viser til at en gruppe blir konforme til hverandre og i fellesskap velger å ta de risikoene som må til for å nå målet (Raaheim, 2019, s. 110-111). Ser vi dette opp mot etterforskningsgrupper er det enkelt å skjønne at ett ønske om oppklaring av saken, samt Riksadvokatens krav om effektivitet, kan være så stort at tiltak og valg som tas, kan gå på bekostning av andre viktige etterforskningsprinsipper, som objektivitet. Politiets ønske om å effektivt løse saker og dermed beholde legitimitet og tillit hos befolkningen kan kanskje bidra til at gruppen velger å ta risikoen for justisfeil på bekostning av andre viktige verdier og normer.

Gruppens normer

Roller

Innad i en gruppe finner vi en differensiert rollefordeling (Raaheim, 2019, s. 31). Vi kan kalle de bestemte rollene for sosiale posisjoner, der den enkelte sin plass i systemet definerer blant annet rettigheter og plikter. Posisjonen du har i en gruppe vil preges av forventninger.

Hvorvidt du lever opp til forventningene avgjør om du lever opp til rollen din eller ei (Raaheim, 2019, s. 55). «Andre menneskers forventninger og krav blir på mange måter de ytre rammer som en må holde seg innenfor» (Raaheim, 2019, s. 56). Vi kan si at disse forventningene blir en del av de sosiale normene som kreves etterfulgt for å være en del av gruppen. Det er derfor enklere for mange å velge å være konforme til gruppen fremfor å være den som sier imot, kanskje nettopp i frykt for å bli utestengt (Phelps et al, 2017, s. 89-91).

Dersom gruppen velger å ta de risikoene og sjansene de mener skal til for lettere å nå målet, kan det likevel være etterforskere i gruppen som ser og mener at tiltakene er feil. Å bryte med gruppens forventninger og meninger, altså gruppens normer, for å kunne ivareta objektivitet eller andre viktige etterforskningsprinsipper kan likevel være vanskelig. Normer vil si regler som er akseptert av gruppen og som det forventes at medlemmer skal følge i gitte situasjoner.

Normene kan både være uformelle, som ofte innebærer uskrevne regler, eller formelle (Phelps et al, 2017, s. 88-89), som i en etterforskningsgruppe blant annet kan være lover og instruksjoner som må følges. Å bryte med gruppens helhetlige mening, normer og forventning til deg og den sosiale posisjonen du har som etterforsker i gruppen kan være vanskelig.

Historisk sett har vi eksempler på at det å skille seg ut og bryte med normer og roller faktisk har vært farlig. Vi kan sammenligne det med mobbing, da det å skille seg ut ofte kan få konsekvenser i form av å bli mobbet (Raaheim, 2019, s. 145-146). I følge Cialdini, referert i Phelps et al (2017) vil det å etterfølge prinsippet «likt og bli likt», si ja til folk vi kjenner, ofte være noe vi streber etter (s. 81). Det akademiske begrepet for dette kalles «ingratiation». Det handler om å bli likt slik at man i senere tid kan bruke dette til sin egen fordel. Vi mennesker har en tendens til å like mennesker som er like oss selv (Phelps et al, 2017, s. 81). På den måten kan man tenke seg at dersom man som etterforsker velger å si imot gruppen, og ikke erg konform, øker faren for at gruppen ikke vil se deg som like seg selv. Dette kan igjen øke faren for ekskludering.

Kognitiv dissonans

Når det blir en slik uoverensstemmelse mellom følelser/holdninger og handlinger kan dette føre til det som kalles for kognitiv dissonans. Man har en følelse av noe som riktig, men av en eller annen årsak velger man en annen handling. Kognitiv dissonans fører ofte til ett ubehag hos personen fordi man innvendig føler at holdninger, refleksjoner, meninger og tanker er delt. Ubekvemet gjør at mennesker søker å gjøre noe med ubekvemet og dermed endrer kognisjonene, altså handlinger, meninger, refleksjoner eller tanker, og på den måten fjerne ubalansen (Phelps et al, 2017, s. 78).

Ser vi dette opp mot ønsket om å bli likt og å være en del av gruppen, kan faren bli at den enkelte etterforsker velger å endre sine egne følelser, holdninger eller refleksjoner. Å være konform til gruppen, som igjen ofte gjør deg til en del av gruppen, blir enklere ved å endre seg selv fremfor å hele tiden kjenne på den kognitive dissonansen ved at ens egne følelser ikke samsvarer med handlingene man utelukkende (uten å selv føle de er riktige) velger å gjøre «for» gruppen.

Dersom en teori eller hypotese presenteres i etterforskningsgruppen, og flertallet er enige om denne, kan det derfor være vanskelig å være den ene enkeltetterforskeren som sier imot resten av gruppen. Både grunnet faren for ekskludering, men også grunnet kognitiv dissonans med egen holdningsendring som resultat. Faren for å bli ekskludert er ofte i seg selv selve

motivasjonen for å velge å følge gruppen selv om man kanskje vet eller tror at gruppen tar feil (Phelps et al, 2017, s. 89-91). Dette kan være farlig i etterforskningsgrupper når man har formelle normer, som lover og instruksjoner, samt en samfunnsplikt til å etterforske saker rettfærdig og objektivt.

Forenklingsstrategier

Rachlew (2009) hevder at mennesker i den sosiale hverdagen ofte handler etter forenklingsstrategier fordi vi i den private sosiale hverdagen har ett stort handlingsrom som tillater dette. Forenklingsstrategiene styres av de ubevisste prosessene, og selv om de fungerer fint i sosiale sammenhenger, skaper de derimot utfordringer i den rettslige konteksten. Etterforskningen skal ivareta objektivitetsprinsippet som vi finner i Straffeprosessloven §226, men fordi disse forenklingsprosessene er ubevisste klarer vi ikke å velge de bort når vi jobber som etterforskere. De blir ubevisst tatt med som en del av den rettslige prosessen (Rachlew, 2009, s. 22). Dersom konformiteten blant enkelt etterforskerne er så høy at man ikke tør å si egne meninger eller komme med alternative hypoteser, er dette svært uheldig hvis de vi blir konforme til har blitt styrt av forenklingsstrategier og dermed kanskje ikke er objektive i utgangspunktet. Da kan mangelen på objektivitet smittes gjennom konformitet til hele gruppen.

2.3 Gruppelederen

Raaheim (2019) skriver at ledelse handler «om påvirkning av grupper bestående av enkeltindivider til å oppnå felles mål» (Raaheim, 2019, s. 95). En leder har makt til å påvirke gruppen ved blant annet å skape strategier, felles forståelse i gruppen og å sette felles mål. Personlige egenskaper, så vel som lederposisjonen i seg selv, påvirker dette (Raaheim, 2019, s.95). Mennesker er fra vi er små lært opp til å ha respekt for personer med autoritet, og være lydige ovenfor disse (Phelps et al, 2017, s. 81). Videre skal vi se noen positive og negative faktorer som påvirker lederen, samt gruppens lydighet til lederen.

Lederrollen

Som nevnt over har deltakere i grupper definerte roller som ofte gir sosiale posisjoner. Det er en bred ramme for hvordan man kan oppføre seg innenfor rollene, noe som tilsier at roller kan utøves forskjellig. En leder kan dermed opptre svært forskjellig fra en annen (Raaheim, 2019, s. 55). En leder har også andre rettigheter og plikter enn øvrige ansatte (Raaheim, 2019, s. 59)

Hvis man takker ja til en rolle, takker man også ja til rollens betingelser. Det kreves at man må tilpasse seg betingelser og utfordringer for ikke å risikere å miste kontakten med menneskene og situasjonene man befinner seg i. Er man ikke tilpasningsdyktig, risikerer man å gå utenfor rolleforventningene (Raaheim, 2019, s. 56).

Status

Å være konform til høystatuspersoner, for eksempel etterforskningsledere, kan ha sammenheng med både tilhørighet, egen status, inkludering i gruppen og mindre sjanse for utstøtning, samt egen selvfølelse (Raaheim, 2019, s. 146). I utgangspunktet er dette tatt fra en studie av ungdommers konformitet til hverandre, men kan sannsynligvis også brukes om andre grupper. Studien viser at ungdommene var mer konforme til de med høy status enn de med lav status (Gommans et al, referert i Raaheim, 2019, s. 147). Sammenlignes dette med etterforskningsgrupper kan det tenkes at etterforskere blir konforme til etterforskningsleder med høy status.

Hva det vil si å ha høy status vil variere fra gruppe til gruppe. Selv om man har en høy posisjon, slik som en etterforskningsleder, kan man likevel ha lav status i gruppen (Raaheim, 2019, s. 58-64). Lav status kan bestå i av at lederen får mindre tiltro av øvrige i gruppen. I en etterforskningsgruppe kan vi tenke oss at etterforskningslederen ikke har den statusen som han burde hatt for å få den respekten en leder bør ha. Dette kan gi alvorlige konsekvenser for en etterforskning, da en etterforskningsleder ofte er å anse som en ekspert, og dermed burde lyttes til av øvrige etterforskere.

Eksperten

Ekspertes har bred forståelse, innsikt og kunnskap om sitt fagfelt. En ekspert vil blant annet bedømme og vurdere en situasjon annerledes enn en nybegynner. En ekspert «må også kunne gjenkjenne de «riktige» hendelsene eller erfaringene i hukommelsen og bruke disse på en «riktig» måte i «riktige» situasjoner» (Larsen & Phelps, 2017, s. 60-61). I en etterforskningsavdeling, med en etterforskningsleder med lav status, kan det dermed føre til at tiltak og forslag gitt av den som angivelig skal være eksperten, lederen, ikke tas i betraktning. Dette kan videre føre til at gode tiltak, hypoteser eller forslag nedprioriteres fordi etterforskningslederen ikke har høy nok status. Å ikke lytte til eksperter med erfaring kan derfor føre til at det gjøres feil i etterforskningen. Feil som kanskje kunne vært unngått ved å lytte til lederen. Det skal også sies at ikke enhver ekspert vet fasiten, men de har gode erfaringer som bør lyttes til og eventuelt diskuteres.

På den andre siden kan ekspertstatusen føre til en ukritisk konformitet blant øvrige etterforskere. Etterforskningsleder kan ses på som eksperter, med spesialisert kunnskap og forståelse. De øvrige etterforskerne er ofte avhengige av spesialkompetansen til etterforskningslederen. Etterforskerlederens kunnskap kan derfor føre til at øvrige etterforskere uten dveling godtar avgjørelser som tas av leder. Man godtar, respekterer og stoler på fakta og kunnskap lederen har, og følger dermed ukritisk etter lederen sine valg (Raaheim, 2019, s. 123). Dette kan påvirke den enkelte etterforsker sin objektivitet, ved at de ikke selv tar ansvar og ser ting utenfra, men bare følger lederen sine meninger og tanker.

Phelps et al (2017) bruker også eksempelet om henleggelse av sak som en mulig negativ konsekvens av lydighet til etterforskningsleder med høyere grad. Dette kan være særlig negativt hvis etterforskeren selv mener saken ikke bør henlegges, men velger å gjøre det fordi en med høyere rang har bedt han om å gjøre det. Likevel må det nevnes at ikke alle adlyder ordre blindt (s. 85).

Milgrams studie av lydighet må her nevnes. Han testet forsøkspersoner sin villighet til å påføre en annen person støt ved kommando fra forsøksleder. Det viste seg at de aller fleste var villige til å påføre store mengder strøm på oppfordring fra forsøksleder. Dette forsøket viser hvor langt vi er villig til å gå ved veiledning av personer vi anser som høyerestående enn oss selv. Det skal også sies at Milgram i innledningen til boken der han presenterer forsøket, sier at det også er positive sider ved lydigheten, blant annet nestekjærighet (Raaheim, 2019, s. 150-156).

Pygmalion-effekten og Golem-effekten

Ledere kan produsere det Brown, referert i Raaheim (2019) kaller for «social labouring» (s. 119) blant medlemmene i gruppen sin. Gode lederegenskaper og lederens identifisering med øvrige medlemmer fører til at de enkelte medlemmene yter det lille ekstra. En leder som skal få til dette må vise at han setter gruppens interesser fremfor sine egne, og er villig til å ta en for laget. Dette fenomenet kalles ofte også for Pygmalion-effekten. Det motsatte av denne effekten kalles for Golem-effekten, og handler om at ledes negative forventinger skaper underprestasjoner (Raaheim, 2019, s. 119-122).

Lederstil

Raaheim (2019), skriver om to typer lederatferder som ble identifisert under michigan-studiene. Den ene er medarbeiderorientering som innebærer at lederen er opptatt av det sosiale med sine ansatte, og streber etter å tilfredsstille den enkeltes behov. Den andre

atferden er produksjonsorientering, der en leder vil ha hovedfokuset rettet mot organisasjonens tekniske og produksjonsmessige sider. «Ansatte betraktes først og fremst som et middel til å få jobben gjort» (Raaheim, 2019, s. 97-98). I en etterforskningsgruppe kan vi tenke oss at det er viktig for lederen å finne en balansegang mellom disse slik at gruppens mål om å løse saker kan gjøres best mulig.

Der fleste har et behov for å bli sett og anerkjent for det vi gjør. Samtidig har politiet mange instruksjoner og regler å følge i en etterforskning. Om en etterforskningsleder klarer å finne en balansegang mellom medarbeiderorientering og produksjonsorientering kan vi tenke oss at produktiviteten og effektiviteten i etterforskningen lettere opprettholdes, spesielt når de ansatte også blir sett og dermed gjør en innsats for gruppen og saker det jobbes med.

Det er som Raaheim (2019) skriver ikke en fast oppskrift på hva som er en god leder og hvordan en god leder oppfører seg. Det kommer ofte an på situasjonen og kravene som stilles i den gitte situasjonen. Endring i situasjon krever ofte også endring hos leder (Raaheim, 2019, s. 102-103). Likevel ønsker jeg ikke ved drøftelsen over å gi en beskrivelse av hvordan og hva en god leder innenfor etterforskning er. Målet er heller å skape en bevissthet rundt hva som kan påvirke ledere og hvordan ledere kan påvirke sine ansatte og etterforskningen. Likevel kan vi ha i bakhodet det Raaheim (2019) definerer som en god leder, «... at den som best er i stand til å artikulere gruppens behov og møter de krav og utfordringer situasjonen skaper, ofte er den som peker seg ut som en god leder» (s. 104). Hva dette innebærer vil variere fra gruppe til gruppe.

Selvoppfyllende profetier

Selvoppfyllende profetier handler om at en persons forventning påvirker en annen i retning av forventningen. En persons atferd vil kunne påvirkes av forventningene en annen har for å imøtekomme forventningen. Selvoppfyllende profetier kan enten forsterke positive eller negative forventninger (Larsen & Phelps, 2017, s. 54).

Dersom en etterforskergruppe respekterer lederen kan dette gi positive utslag ved at gruppen bygger opp og «produserer» de gode forventningene hos lederen, forutsett at lederen også er delvis konform til gruppen.

På den andre siden kan dette føre til negative konsekvenser. Vi kan se for oss en dysfunksjonell etterforskningsgruppe, der lederen har lite respekt. Hvis gruppen fortsetter å ubevisst tilpasse egen oppførsel etter disse forventningene, er faren at de selv bidrar med å

reprodusere dårlige sider ved gruppen og lederen. Motsatt, vil en sterk leder som skjuler sine «onde» intensjoner også medføre negative konsekvenser. Gruppens konformitet til lederen kan medføre at medlemmene ukritisk tar lederens parti, og selv bidrar til å reprodusere «onde» intensjoner ubevisst.

3.0 Avslutning

I denne oppgaven har jeg forsøkt å belyse flere sider ved konformitet og sosial påvirkning i grupper generelt, og sett dette opp mot etterforskningsgrupper. Jeg har tatt for meg gruppen, enkeltindividet og lederen. Ønsket har vært å skape en refleksjon rundt etterforskningsgruppens positive og negative sider. Økt refleksjon kan bidra til at etterforskningsgrupper i større grad klarer å leve opp til Riksadvokatens etterforskningsmål om «Høy kvalitet» og «kort saksbehandlingstid», og etterforskningsprinsippene objektivitet, effektivitet og rettferdighet.

Under delen «Gruppen», redegjør jeg for etterforskningsgrupper som sekundære grupper. Faren for ekskludering i sekundære grupper er større når roller og regler blir for tydelige uten rom for slingring eller diskusjon. Gruppetenkning handler om for stor grad av konformitet innad i gruppen, noe etterforskningsgrupper er utsatt for. Samtidig er gruppedeltagelse vesentlig for bekreftelse og den enkeltes trygghet. Dette kan være positivt for effektivitet og produktivitet. Andre ganger kan gruppens forventninger føre til overstimulering og underprestasjoner. Ringelmann-effekten viser at gruppens størrelse kan ha betydning for gruppens effektivitet. For store grupper kan skape sosial latskap og lavere motivasjon.

Riksadvokaten (2018) sier at det er politimester og sjef for særorganer som har hovedansvaret for at mål i etterforskningen nås. De skal også sikre kvalitet, måloppnåelse og jobbe for gode resultater. De har også rett og plikt til å iverksette tiltak når de blir oppmerksomme på feil eller tvilsom håndtering av saker. Selv om hovedansvaret ligger hos politimester eller sjef for særorganer er det den enkelte påtaleansvarlige som skal sikre nødvendig kvalitet i den enkelte saksbehandling (s. 4). Selv om hovedansvaret i den enkelte sak ligger hos påtaleansvarlig er det i praksis etterforskningsleder som har ansvaret for etterforskningen av straffesaken, men ved rådføring hos påtaleansvarlig. I hoveddelen tok jeg for meg gruppelederen og viste fordeler og ulemper påvirkning fra en leder kan ha på gruppen.

Lederrollen bringer med seg rolleforventninger og status. Mennesker er oftere konforme til personer med høy status fremfor lav, og ledere med lav status er derfor utsatt for å få mindre respekt av øvrige etterforskere i gruppen. En leder har ofte fått sin rolle på bakgrunn av kunnskap, og anses ofte som en ekspert. Ekspertstatusen kan være både positiv og negativ. Dersom lederen har lav status i gruppen risikerer man at øvrige etterforskere ikke tar lederen seriøst og risikerer at gode løsninger overkjøres. På andre siden kan en leder som er ansett som ekspert ha høy status, og øvrige etterforskere vil ukritisk være konforme til lederen. Vi har sett at lederens forventninger kan føre til det som kalles «pygmalion-effekten», som vil si at medlemmer yter det lille ekstra. Vi har også sett at lederens forventninger kan føre til det motsatte, altså underprestasjoner. Dette kalles «golem-effekten». Lederstil, sosiale normer og selvoppfyllende profetier kan også ha en betydning for gruppens konformitet til lederen, og lederens konformitet til gruppen.

Hvis vi ser på måloppnåelse og kvalitet i etterforskningen i et etisk perspektiv, mener jeg at også den enkelte etterforsker selv har et ansvar for at mål og prinsipper ivaretas. «Etikk brukes i dag i stor grad om det å være reflektert i måten man forholder seg til omverden på» (Bjørndal, 2011, s. 139). Man kan si at i en etisk vurdering, vurderer man hvilke regler og normer som styrer en (Bjørndal, 2011, s. 139). Er man bevisst og reflektert rundt konformitet og sosial påvirkning innad i etterforskningsgrupper, mener jeg at man viser refleksjon og ansvar til rollen man har som etterforsker. Man viser også ansvar for å ivareta etterforskningsprinsippene objektivitet, effektivitet og rettferdighet.

I delen «enkeltindividet», tok jeg for meg den enkeltes vilje til å ta risiko, og viste at gruppens toleranse for avvik påvirker individet til å ta mer sjanser. Å bryte med gruppens rolleforventning til deg som etterforsker, samt gruppens normer, kan være vanskelig og dermed føre til konformitet. Konformiteten kan føre til kognitiv dissonans ved at etterforskere tilpasser oppførsel for å passe inn i gruppen, mens man selv sitter med følelser som motstrider gruppen. Videre kan dette føre til at den enkelte endrer sine egne meninger til gruppens for å hindre ubehaget ved kognitiv dissonans. Denne formen for konformitet kan være farlig hvis ingen tør å si imot gruppen og komme med alternative løsninger.

Oppgaven min kan derfor leses som en refleksjon på ansvaret Riksadvokaten legger hos ledelsen, men også som en etisk refleksjon til den enkelte etterforsker. Håpet er at en slik bevisstgjøring hos den enkelte, enten som etterforsker eller leder, kan minske justisfeil. Selv om objektivitet er ett viktig prinsipp i etterforskning, er det umulig for mennesker å være helt

objektive i beslutningstakingen. Vi må derfor se objektivitet som et normativt ideal, noe vi streber etter å oppnå (Bjerknes, og Fahsing, 2018, s. 82). Ved å ha en forståelse for hvordan vi som enkeltpersoner påvirkes av hverandre, samt vår konformitet til grupper, kan vi kanskje enklere leve opp til dette normative idealet.

Etterforskningsgruppers måloppnåelse og etterlevelse av prinsipper vil kunne bidra til å bevare tillit og legitimitet til politiet.

4.0 Litteraturliste

- Bjerknes, O. T. & Fahsing, I. A. (2018). *Etterforskning: prinsipper, metoder og praksis* (3utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Bjørndal, C.R.P (2011). *Det vurderende øyet* (2.utg). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Bø, I. & Schiefloe, P. M. (2007) *Sosiale landskap og sosial kapital: Innføring i nettverkstenkning*. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving* (6.utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Granér, R. & Kronkvist, O. (2015). Kontroll av og i politiorganisasjonen. I Larsson, P., Gundhus, H. O. I. & Granér, R. (Red.), *Innføring i politivitenskap*. (s. 53-78). Oslo: Cappelen Damm AS
- Hamremoen, E. (2015) Politiets åstedsundersøkelse. I Aarli, R., Hedlund, M-A. & Jebens, S. E. (Red.), *Bevis i straffesaker: utvalgte emner* (s. 197-224). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Kjeldby, G. J. (2015) Bevisrettens Grunnprinsipper og hovedregler i straffesaker. I Aarli, R., Hedlund, M-A. & Jebens, S. E. (Red.), *Bevis i straffesaker: utvalgte emner* (s. 79-152). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Larsen N. M. I. & Phelps J. M. (2017) Sosial kognisjon. I Phelps, J. M., Larsen N.M & Singh, M. (Red), *Kommunikasjon og konflikthåndtering i operativt arbeid: (sosialpsykologiske perspektiver*. (s. 40-70). Oslo: Universitetsforlaget
- Lie, E. M. (2015). *I forkant* (2.utg). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Nyeng, F. (2012). *Nøkkelbegreper i forskningsmetode og vitenskapsteori*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Phelps J. M. & Moss S. M. & Larsen N. M. I. (2017) Sosial interaksjon. I Phelps, J. M., Larsen N.M & Singh, M. (Red), *Kommunikasjon og konflikthåndtering i operativt arbeid: (sosialpsykologiske perspektiver*. (s. 71-110). Oslo: Universitetsforlaget
- Raaheim, A. (2019). *Sosialpsykologi*. (2.utg). Bergen: Fagbokforlaget.

Rachlew, A. (2009) *Justisfeil ved politiets etterforskning: noen eksempler og forskningsbaserte mottiltak* (Doktoravhandling). Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo.

Riksadvokaten. (2018). *Kvalitetskrav til straffesaksbehandlingen i politiet og ved statsadvokatembetene mv. (kvalitetsrundskrivet)*. (Rundskriv nr.3/2018). Hentet fra <https://www.riksadvokaten.no/wp-content/uploads/2019/02/Kvalitetsrundskrivetrevidertfebruar19.pdf>

4.1 Selvvalgt pensum

Bjørndal, C.R.P (2011). *Det vurderende øyet* (2.utg). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS (Kap. 8, s. 139-145, totalt 6 sider)

Bø, I. & Schiefloe, P. M. (2007) *Sosiale landskap og sosial kapital: Innføring i nettverkstenkning*. Oslo: Universitetsforlaget AS. (Kap. 6, s. 99-117. Totalt 18 sider)

Hamremoens, E. (2015) Politiets åstedsundersøkelse. I Aarli, R., Hedlund, M-A. & Jebens, S. E. (Red), *Bevis i straffesaker: utvalgte emner* (s. 197-224). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS (Totalt 27 sider).

Kjeldby, G. J. (2015) Bevisrettens Grunnprinsipper og hovedregler i straffesaker. I Aarli, R., Hedlund, M-A. & Jebens, S. E. (Red), *Bevis i straffesaker: utvalgte emner* (s. 79-152). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS. (Totalt 73 sider)

Larsen N. M. I. & Phelps J. M. (2017) Sosial kognisjon. I Phelps, J. M., Larsen N.M & Singh, M. (Red), *Kommunikasjon og konflikthåndtering i operativt arbeid: (sosialpsykologiske perspektiver.* (s. 40-70). Oslo: Universitetsforlaget. (Totalt 30 sider)

Phelps J. M. & Moss S. M. & Larsen N. M. I. (2017) Sosial interaksjon. I Phelps, J. M., Larsen N.M & Singh, M. (Red), *Kommunikasjon og konflikthåndtering i operativt arbeid: (sosialpsykologiske perspektiver.* (s. 71-110). Oslo: Universitetsforlaget. (Totalt 39 sider).

Raaheim, A. (2019). *Sosialpsykologi*. (2.utg). Bergen: Fagbokforlaget. (Innledning, kap 1-3, s. 1-79. Kap 6 og 7, s. 95-125. Kap 10, s. 141-162. Totalt 130 sider).

Rachlew, A. (2009) *Justisfeil ved politiets etterforskning – noen eksempler og forskningsbaserte mottiltak* (Doktoravhandling). Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo. (Del 1, s. 1-37. Totalt 37 sider).

Riksadvokaten. (2018). *Kvalitetskrav til straffesaksbehandlingen i politiet og ved statsadvokatembetene mv. (kvalitetsrundskrivet)*. (Rundskriv nr.3/2018). Hentet fra <https://www.riksadvokaten.no/wp-content/uploads/2019/02/Kvalitetsrundskrivetreviidentfebruar19.pdf> (Totalt 31 sider)

Totalt antall: 391 sider.